

Jon Benito

«Mapa eta iparrorratza mahai gainean dauzkat»

Lo orduak 85.896, dioptriak 1,5 + 2,5, lan egun kotizatuak 1.679, 444 kilo zabor urtero, %33 basque... Eta bulkadak bata bestearen atzetik.

SUSTRAI COLINA

Argazkiak: Dani Blanco

Zenbateraino idazten du bakoitzak bere historia?

Ez dut esango egileak bere biografia idazten duenik beti, baina interesgarri zaion tema edo ikuskera bat ia beti agertzen du. Liburu bat idazteari zeure bizitzako ordu eta buruhausteak eskaintzen dizkiozunean ere, nahi eta nahi ez eskaintzen diozu zure bizitzaren zati bat. Hor hasten da literatura bizitzara eta bizitza literaturara ekartzeko borroka. Irakurle bezala, askotan ekarri dut literatura nire bizitzara, elikatzen ninduelako, une hartan nire egunerokoak ez zeuzkan grazia eta nortasuna ematen zizkidalako. Alderantzizko prozesua izan da *Bulkada*-rena. Literatur gaiak errealitatera ekartzeaz gain, nire bizitzaren zati batzuk literatura bihurtu ditut.

Nondik dator zure burua etengabe definitzeko joera nekagaitza?

Artean liburua idazten ari nintzela, autoan nindoala, “*nola beldu naiz ni bonaino?*” entzun nuen Anariren kantu batean. Orduan jabetu nintzen liburuaren arkitektura oraindik garbi ez eduki arren, nortasun bat berriz sortzeko aukera ematen zidala honek. Nire ibilbide guztian Jon Benito bakarra izan da, baina ezaugarri ezberdinak izan ditu, etenik gabe aldatzen joan da, eta liburu honekin ezaugarri berriekin agertzeko parada neukala ulertu nuen. Orain artekoaren balantzea egiteko moduan nengoen, baina naizena eta izan nahi dudana islatzeko parada ere banuen. Horregatik da gertatu ez zena eta gertatu ez zitzaizdana ere interesgarria. Askatasunaren bidea kontraesanen zerrendatzea dela dio Susan Sontag-ek, horri zor diogula etengabeko “zer

naiz ni?”, “nor naiz ni?”, “nondik nator?” galdera sorta. Niri ere, nortasuna eraikitzeko, ezaugarri batzuk eman egin zaizkit, beste batzuk aurkitu egin ditut, eman zaizkidan eta aurkitu ditudan zenbait utzi egin ditut beste batzuk hartzeko... Bide hori, aukeren arteko gatazka hori, kontatzen du, azken batean, *Bulkadak*.

Bidearen puntu honetan, “ezkerzalea”, “argala”, “ateoa” eta “heterosexuala” zarela diozu.

29 urte ditut eta nire ezaugarri batzuk aldatu egin dira denboran zehar: ez naiz hain erradikala nire iritzietan, bestearen presentzia kontzienteago naiz... Lau adjektibo horiekin definitzen naizena beste aurrean definitzen naiz baina. Nik nire burua definitu beharko banu modu pribatuan, beste izenlagun batzuk erabiliko nituzke agian; baina liburuan, oraindik, pertsonaia berri hori jendurrean aurkezten ari naizenez, gizartearen lau sailkapen nagusienetan kokatzeko koordenadak markatzen ditut. Hori hala, pertsonaia aditzak ezaugarritu behar duela uste dut: eguneroko bizitzan ere egiten dugunak definitzen gaitu, ez daukagun itxurak edo dena delakoak. Horregatik saiatu naiz ahalik eta definizio gutxien ematen liburuan, galderak egiten baina ez epaitzen. Ez dut ahalegin berezirik egin pertsonaia zer nolakoa den deskribatzen, ekintzen bidez agertu nahi nituelako agertu beharrekoak.

Oso ekintza arrunt eta sinpleak dira gehienak. Baina era berean sakontasuna eta mamia daukatenak, nire ustez. Lagunez mintzo zara baina lagunak gurutzatuta daude politikare-

Nortasun agiria

1981eko maiatzaren 24an sortu zen Zarauzko Azken Portun. Historian lizentziatua, medio askotako kolaboratzailea, *Vladimir*-en txertoak areagotuzion literaturaren sukarra. 2001-ean argitaratu zuen *Aingurak Erreketan* (Susa) bere lehen poema liburua, eta *Bulkadarekin* (Susa) itzuli berri da.

kin. Ihes pertsonal bati buruz hizketan hasten zara eta mundua agertzen zaizu bere sustrai eta adar sozial, ekonomiko eta kulturalekin. Horren harira, ez nuen *Bulkada* Jon Benitoren autofikzio edo autobiografiatzat hartzerik nahi, liburuak ez baitauka baliorik horrela irakurriz gero. Nire antzeko esperientziak izan dituen, nire adin inguruan dabilen jende multzo baten kronika, testigantza edo ispilua izan behar du liburuak, porrot egin ez dezadan. Horregatik kontatzen ditut maitemintzea, desmaitemintzea, norbere burua berraurkitzeko lanak abiatzea eta berriz galtzea bezalako gaiak. Erreferentziak errealki dira, hezur-haragizko hitzak agertu nahi nituen papelean, ukitzeko moduko zerbait sortu nahi nuen, irakurleak bere burua bertan islatuta ikusteko kontuak, emoziora horrela bakarrik helduko nintzela uste bainuen. Mamiak mami eta azalak azal, arte guztietan emozioa baita bilatzen dena.

Nola gogoratuko du historiak zure belaunaldi hori?

Ez dakit ez garen, oro har, “belaunukaldia” izango: eskubide eta oparotasun garaian jaio eta porrot egin zutenena. Iruditzen zait, ikasketa aldetik belaunaldirik prestatuena izan eta jakintza aldetik formatuak egon arren, asko galduta egon garela gutaz espero zenaren eta eman genezakeenaren arteko amildegian. Esaterako, politikoki oso belaunaldi anfibioa gara: tradizio batetik gatoz, mezu, ideologia eta iruditeria historiko baten jarraipena txertatu digute, baina aldi berean balore horien aldaketa bizitzen ari gara eta ez dakigu bateko edo besteko garen edo izan nahi dugun. Balore aldaketa horrek eragina dauka egungo kultur panoraman ere. Ez da kasualitatea *Errantsak* antzerki-obran behin eta berriz zauri horretan hatza sartzen aritzea, adibidez. Politikoki, gauza bera. Kultura militantaren heriotzaz mintzo gara, baina ez al dago zuzenki lotua ahalegin bat egitearen, saiatzearen eta sakrifizioaren kulturaren gainbeherarekin? Gure belaunaldia da trantsizio hori ondoen ordezkatzeko duena.

Politikaz ari gareno, pertsonala bezain ez-ohikoa da herri honen gatazka agertzen duzun modua.

Azken urteetan izugarri areagotu zait giza-faktorearen presentzia gatazka politikoko

ulertzeko orduan. Hitz egiten dut ideologiaz ere, aurrera eraman beharreko gatazka proiektuez, baina jendea galtzeak sortutako zauriari ezin diot alde egin. Liburuan argi eta garbi markatzen da zer tradizioetatik datorren pertsonaia, non jaiotzen den, ze urtetan, urte horretan zer gertatzen den, baina gero pertsonaia hori erabakiak hartzen hasten da. Ikusten du Lasa eta Zabalaren gorpuak ekar-

tzen dituztela Hondarribiko aireportura, bere buruari galderak egiten dizkio, bonbak jartzen dituzte, jendea hiltzen da, eta zerbaiten kontzientzia hartzen du. Beranduago jabetzen da, katramila horren erdian marra asko egon arren, berari marren alde batean edo bestean egotea egokitu zaiola, hauu kontziente eta inkontzienteen-

gatik. Aurrera joan ahala, bere burua kartzelara joateko arriskuan ikusten du, gau batzuetan izua pasatzen du, bere lagunak espetxera eta sasira agurtzen ditu, eta horrek hauu kontzientetik giza-faktorerako aldaketara darama. Testuinguru horretan zaila da ideologiaz eta eztabaidez modu teorikoan aritzea, eta liburuan horregatik esaten dut pertsonen hitz egin nahiko nukeela, baina herri honetan oso zaila dela pertsonen mintzo garenean politikaz ere ez hitz egitea.

“Kultura militantaren heriotzaz mintzo gara, baina ez al dago zuzenki lotua ahalegin bat egitearen, saiatzearen eta sakrifizioaren kulturaren gainbeherarekin?”

“Zaila da ideologiaz eta eztabaidez modu teorikoan aritzea, eta liburuan horregatik diot pertsonen hitz egin nahiko nukeela, baina herri honetan oso zaila dela pertsonen mintzo garenean politikaz ere ez hitz egitea”

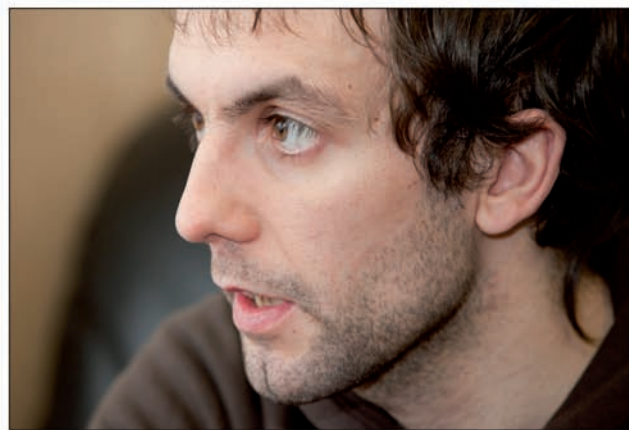
Zuretzat politika gatazka baino zerbait gehiago ez ote den...

Oso liburu politikoa da *Bulkada* zentzu horretan. Bizitzeko modu batez mintzo da, askatasun pertsonalaren kontraesan, besteari eragiteko moduez, lanaz, diru beharraz... Erabaki asko dago poemotan, eta deliberoez ari garen heinean politikaz ari gara, nahiz eta askotan

politikaren zentzua legebiltzar eta gatazkara murrizten dugun. Niretzat, egunean-egunean garena aurrera eramateko hartzen ditugun erabakien batuketak da politika: harreman erdua planteatzea, zure bizimodua zehaztea, lan-harremanak aukeratzea, edo balore batzuk zeure egin eta horiekin kontsekuentea izatea ez dago udalbatzarretan, legebiltzarrean edo alderdi politikoetan, baina politika da. Horregatik daukat politika oso positibotzat.

Eta familia?

Proiektu komun bat aurrera ateratzeko grina ote da familia batzen duen indar ezkutu hori? Seme-alabak egoki hezteak, egunerokoan ahalik eta arazo gutxien izateak, hil artean ahal bezain zoriontsu izateko orekari eusteak

batzen du familia, nahiz eta bertako kideen artean mundu ikuskera zeharo ezberdinak egon. Era berean, familia barruko ezinikusiak itzelak izaten dira. Oso estamentu konplexua da. Batetik, emanda datorkizu, ez duzu aukeratzeko, eta bestetik, ez dakizu zure proiektu berriak familia kide horiekin aitzina eramaten ahalko dituzun ala ez. Oso gai korapilatsua da, hein batean seme-alabek aurrera egiteko metaforikoki gurasoak hil behar dituztelako. Horregatik diot amari buruzko poemari, beregandik alde egin behar dudala berarekin berriz aurkitzeko, zilborrestea apurtu behar dudala harreman egokia mantendu ahal izateko. Gatazka da beste koordinada batzuetan harmoniazko harreman bat eraikitzeko lehen pausoa. Esaterako, nire ama hizkuntza euskara da, aitarena gaztelania, eta familia bat osatzen baldin badugu, nola artikulatzen ditugu elkarrekin komunikatzeko hizkuntzak? Nola egiten dugu biok bat? Horrek talka sortzen du gure artean, izan nahiko genukeenaren artean, eta nahi eta nahiez gure nortasuna moldatzen du.

Terapeutikoak dira hitzak?

Korapiloei hitzak jartzea ariketa ezinbestekoa da niretzat. Zentzu horretan, izugarri gustatzen zait Annie Ernaux. Sentimenduez edo abortua bezalako gaiez ari denean ere, zehatz

eta simple idazten du, eta liburua idazten ari nintzela inbidia sentitzen nuen, nik ere kontatu nahi nituelako bizi nituen eta nahasiak ahal bezain simple eta ahalik eta ñabardura gutxien galduta. Ariketa horrek asko laguntzen du gertatzen dena ulertzen, zuk hori nola bizi duzun konprenitzen, edo zu gertatzen horiez nola jabetzen zaren ohartzeko. Hitzak errealitatearen errauntsak dira, funtsean. Egia da ñabardura asko, detaile asko, galdu daitezkeela hitzetan, ezin adierazi ahal dituzulako edo ez duzulako asmatzen, baina besteei gurea adierazteko daukagun tresnak dira, eta behartuta gaude ahal bezainbat

AZKEN HITZA

Entzun

“Eslogan eta kanpainetako lelo guztiak baino eraginkorragoa iruditzen zait eguneroko lanaren mekanika. Beti bizi izan naiz nire ideologia eta bizi-balorerekin bat ez zetozen alderdiek gobernatzen zituzten udalerrietan eta, ez dakit horregatik-edo, oso mesfidatia izan naiz erakundeekin. Dena den, jabetzen naiz duten indarrak, eta horregatik diot politikaren erronka nagusia politikariak herritarren benetako ordezkariak izatean datzala, eta horretarako herritarri entzun egin behar zaiola, bere kezkek aintzat hartu, irtenbideen parte sentiarazi. Horixe da azken urte luzeetan politikari eta mugimendu sozial zenbaitek egin ez dutena, eta horregatik iruditzen zait ezinbestekoa elkarriketa hori berreskuratzea. Politikak ere 2.0 izan behar du, izango bada”.

zorroztera esan nahi duguna ahalik eta modu zehatz, zuzen, eta osoenean esateko.

Zertarako hartu hainbeste lan korapiloak askatzen, “egunen batean garai hauek ere irrigarri eta friboloak irudituko bazaizkigu”?

Haurtzarora edo nerabazarora begiratzen dudanean, eskolako gorabeherez pentsatzen hasten naiz, eta ohartzen naiz hurrengo egunik ez zela egongo iruditzen zitzaidala batzuetan. Baina gertatutakoei perspektiba historiko apur batekin erreparatuz gero, jabetzen naiz mila arazo larriagotatik atera naizela gerora, eta horrek laguntzen dit gauzei neurria hartzen. Orain badakit hau gertatzen ari dela, baina era berean kontziente naiz egun edo hilabete edo urte batzuk pasata urak bere onera etorriko direla eta giltzurruneko harria txikitzen doan bezala hori ere xehetzen joango dela, iraganeko gertakari bat gehiago bihurtu eta desagertu arte egunen eta urteen joanean. Nire duda da, gaur hain garrantzi-

tsuak iruditzen zaizkigun kontuak bihar ez ote diren txikieria edo iraganeko kontu ahazkorrak izango. Ez ote ditugun gogoratu-ko soilik nobelak idazteko. Eta ez dakit hori ona edo txarra den.

Es da duda txarrena datorrenari heltzeko.

Nik ere garai defentsibo batetik aurrera egiteko garai batera pasatzen ari naizen sentsazioa daukat, eta zorionez, sentsazio horrek sentimendu kolektibo batekin bat egiten duelakotan nago. Aurrerapausoak emateko gogoia daukat, egiten dudana modu ziurragoan egiteko grina, eta ez idazterako orduan bakarrik, baita eguneroko bizitzan ere. Ziurtasunez, erabakimenez, konbentzimenduz eta zer nahi dudan jakinez ibiltzeko borondate eta prestutasunari eutsi nahi diot. Mapa eta iparrorratza mahai gainean dauzkat, eta beste batzuetan iparrorratzik eta maparik gabe mugitu banaiz ere, orain badauzkat, eta nire helburuetara heltzeko erabakimena dut. ■

Barakaldo

Liburu azoka apirilaren 1etik 10era, herriko plazan

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

Bizi irakurriz!